Höstens exklusiva bok:
Bibliofila Klubbens första publikation
Oscar Wilde
SALOME
med illustrationer av Aubrey Beardsley.
500 ex. 12: — kr. för medl.
Best gm BK Essinge Brogata 7. Sthlm.

Annons-
Branschens
Champion
DAGENS NYHETER

Den norska härens politiska roll 1814

ODD LINDBÄCK-LARSEN: Den norske hær og 1814. Krigshistorisk institut. Utgitt av Forsvarsdepartementet. Oslo 1945.

OVANNÄMNDA ARBETE, en värdefull krigshistorisk primör, bör ses mot bakgrunden av det nu pågående militära reorganisationsarbetet i Norge. Alldeles frånsett sitt specialvetenskapliga intresse erinrar det nämligen om att vårt broderland härvidlag kan anknyta till en beaktansvärd tradition.

Tiden från 1814 till 1940 utgör i väsentliga stycken en parentes i den norska krigsmaktens historia. Denna kom liksom på mellanhand under unionstiden, då den tedde sig som ett politiskt bytesobjekt. Plunket Barton anför ett drastiskt yttrande av kung Karl Johan, som var djupt missnöjd med att hans "norska barn" voro så njugga med anslag till här och flotta. Det förtjänar anföras: "Tancred de Hauteville erövrade Sicilien med trettio nordmäns hjälp. Om Sicilien varit besjälat med en äkta krigisk anda, om man där haft endast ett fåtal stående kompanier under vapen, skulle landet ha sluppit ifrån ett skamligt slaveri." Jämförelsen vittnar kanske om gascognarens vittsvävande fantasi, men innebär likväl ett obehagligt framtidsvarsel. Visserligen yppades militärt intresse. Frivilliga skarpskyttekårer inrättades, och gränsfästningar byggdes. Men det var som sagt unionspolitiska företeelser, och när deras tid var slut sjönk försvarsproblemet alltmer i bakgrunden. Nu tycktes på allvar Karl Johans tanke från 1814 vara, menade man, förverkligad. Skandinavien hade blivit en "handlande ö", skild från kontinenten och storpolitiken.

Den norska försvarsmaktens blygsamma roll efter 1814 har emellertid undandolt att den dessförinnan trots sina anspråkslösa proportioner utgjorde en kristallisationspunkt för Norges emancipation från Danmark. Sedan Norge på 1530-talet uppgått i den danska enhetsstaten blev nämligen den norska folkhären den enda kvarstående nationella institutionen. Den hävdade sig med obestridlig framgång i de följande gränskrigen med Sverige. Det dröjde ända till 1700-talets senare del innan krav på Norges särställning inom den danska statens ram på allvar yppade sig inom administration, rättsväsen och ekonomi. Sedan Norge under Napoleonkrigen avspärrats från Danmark fullbordades landets organisation på egen bas. Men då kunde norrmännen stödja sig på en månghundraårig, självständig militär tradition, låt vara blygsam, men intimt lämpad efter de lokala förhållandena.

Major Odd Lindbäck-Larsens verk om "den norska hären och 1814" låg färdigt vid den tyska invasionen 1940 som ett respektingivande uttryck för nationell ambition. Hade det utkommit dessförinnan, skulle prestationen förmodligen tämligen obemärkt lagts till handlingarna som kuriös facklitteratur. Nu är det att hoppas att verket tillvinner sig ett betydande intresse vid sidan av Arne Bergquists utmärkta översikt av 1814 års politiska historia.

Här kunna endast huvudpunkterna i största korthet sammanfattas. Genom Kielfreden i januari 1814 överlämnade Danmark sitt lydland Norge till den svenska kronan. Kronprins Karl Johan gav omedelbart order att Norges fästningar skulle besättas med de 6.000 man svenska trupper som närmast stodo till förfogande. I mars växte den disponibla svenska styrkan till 18.000 man, i juni till 25.000. Men ingen invasion skedde eller kunde ske. Redan på våren 1814 kunde nämligen 33.000 norska soldater sättas in som gränsvakt. Detta möjliggjorde, betonar Lindbäck-Larsen, hela det norska självständighetsverket. Det dröjde ju ända till maj innan detta kunde krönas genom Eidsvoldsgrundlagen och kungavalet.

Den nationella friheten grundades sålunda i lika mån på vapen och på rådslag. Det gällde sedan att anknyta förhandlingar både med Sverige och de europeiska stormakterna, men också detta kunde ske blott därför att den norska hären fortfarande bildade en mur mellan den nya norska staten och dess vederparter. Så och endast så kunde Norge till sin förmån utnyttja de sympatier som dess sak i själva verket kunde påräkna, främst hos Österrike och England. Kristian Fredriks norska kungadöme måste visserligen offras och unionen med Sverige accepteras, men redan den 7 augusti 1814 medgav Karl Johan att Eidsvoldsgrundlagen skulle äga bestånd. Därmed hade också det norska folkets självbestämningsrätt principiellt erkänts. Också i fortsättningen respekterades stortingets handlingsfrihet. De norska trupperna bildade en vall, fronten i Smålenene, mellan Kristiania och gränsen, medan stortinget först fattat ståndpunkt till föreningen och därpå valde Karl XIII till konung.

Militärt sett förfäktar Lindbäck-Larsen att den norska armén icke hade besegrats. Det är en sats som är oss välbekant från skolan. "Norrmännen drogo sig tappert fäktande på andra sidan Glommen." År 1814 tedde sig emellertid, betonar författaren, saken icke på detta sätt i norska ögon. Man drog i fält för oavhängigheten, man fick icke strida på allvar, och man hamnade i avhängighet av Sverige. Och den frågan står, betonar författaren, öppen, om icke ett annat resultat kunnat nås med bättre strategi. Prins Kristian Fredriks eftergivna hållning kritiseras här som hos Bergsgård. Det är tvistepunkter som här icke närmare skola beröras. Men av verklig, alltjämt högst aktuell betydelse är det onekligen att det i varje fall stora och bestående resultat som Norge vann 1814 nåddes på en ordnad, nationell front, där frihetshänförelsen parades med offervilja i öppen fejd under fast militär organisation på traditionell grund.

Nils Forssell

Litterära notiser.

ETT BRA UPPSLAG, som både bokköpare och författare torde få glädje av, kommer från *Kooperativa klubben* och *Konsumpersonalens bokklubb.* Meningen är att man, sedan tillstånd har utverkats, skulle anordna ett stort lotteri, där 10.000 goda böcker skulle utlottas på 30.000 lotter. Säljer man allesammans, räknar man med att få ett överskott på cirka 13.000 kronor, och detta skulle gå till fem litterära stipendier. Två av dem är det meningen att Författarföreningen skulle få utse mottagare av, det ena efter fritt val, det andra med det goda villkoret att det skulle tilldelas en författare som utgett högst två böcker. Ett tredje litteraturstipendium skulle utdelas av de anordnande organisationerna, och ett fjärde stipendium skulle gå till en kritiker eller litteraturjournalist; man har tänkt få Publicistklubben och Journalistföreningen att placera detta. Slutligen har man tänkt att allmänheten, genom omröstning i tidskriften Vi, skulle få utdela det femte priset till den författare som betraktas som mest förtjänt.

Erik Blomberg, C. E. Englund, Jan Fridegård, Eyvind Johnson, Harry Martinson, Fredrik Ström och en rad andra författare står för urvalet av de böcker som skall utlottas. Lotterna skulle säljas i konsumbutikerna under höstens lopp.

*

EN UNGRARE, sekreterare i ungerska finansdepartementet, som heter *Kelemen Bertha*, har just utgivit en bok om Sverige, *Magyarok és Svédek*, Ungrare och svenskar. Det är en redogörelse för de politiska och litterära förbindelserna mellan de båda länderna alltsedan 1000-talet, och eftersom intresset för Sverige lär vara stort i Ungern just nu säljs boken bra och märks i bokhandelsfönstren.

Dr Bertha har fått ett ungerskt statsstipendium för att fortsätta sina svenska studier på ort och ställe, och han väntas hit i september.

*

I SENASTE NUMRET av det blad som Bonniers skickar ut till bokhandlarna, Bonniers Nyheter, presenterar en rad av höstens svenska författare sina egna verk. *Sivar Arnér* berättar att hans nya roman, *Du själv*, utspelas i nutidsmiljö, "men med en irreal stämning av halvdröm. Huvudpersonen är en 25-årig ritare, under större delen av romanen gift, bosatt i en medelstor stad. Stilen är mindre lapidarisk och återhållen än i tidigare romaner", menar Arnér, som dock är lapidariskare än vanligt i sin självdeklaration.

Irja Browallius skriver om en flickas uppväxt i *Ljuva barndomstid*. "Det lilla barnet och den lilla flickan skall föreställa mig själv. Och alltsammans är sant, såtillvida som man kan skriva sanningsenligt om sig själv."

Gertrud Lilja skriver om "människors inbördes främlingskap, om själens oförmåga att befria sig från de sju slöjorna och om våra gärningars oöverskådliga konsekvenser"; illustrationsmaterialet är en kyrkoherdefamilj.

Vilhelm Mobergs roman *Brudarnas källa* bör kanske närmast betecknas som en symbolisk legend: "Jag har kallat det 'en legend om de bofasta'. Det är de döda som därmed avses. De döda människorna är ju de enda bofasta, och deras hem är den natur vi alla ofrånkomligen tillhör. Naturens symbol är källan — källan som 'speglar ekarnas kronor och följer släktenas gång genom världen'."

Fritiof Nilsson Piraten, som har en bok med titeln *Bombi Bitt och Nick Carter*, berättar att han och Bombi Bitt gillade Nick Carter när de var pojkar och skulle bli privatdetektiver. "Vi praktiserade redan så gott landsbygdens mysterier och våra små resurser det tillät."

Eyvind Johnson, som i septembernumret av BLM publicerar ett fint kapitel ur sin kommande roman om Odysseus, *Strändernas svall*, berättar att boken "gäller mänskan som kommer tillbaka från ett stort krig, kanhända sin samtids största, och efter en tidvis kringirrande och tidvis mycket lugn period har tillägnat sig något av kroppens visdom och mycket av den trötta krigarens skepsis. Den mänskan får det mycket svårt med sitt öde. Han kan säga sig att hit förs jag av gudamakterna, av Ödet, jag är i dess hand, men hans mänskoerfarenhet säger honom samtidigt att mänskan skapar eller kan skapa sitt öde, åtminstone indirekt, ja, att det är mänskan som skapar gudarna och själv placerar sig i deras händer. Temat är urgammalt.

Den yttre ramen för berättelsen är Odysséen, en bok som författaren till 'Strändernas svall' har läst under många år för dess djupsinnes, dess skönhets och dess höga lättfärdighets, lättsinnes skull. Författaren har i stor vördnad böjt sig för Homerosforskningens resultat, men inte alltid kunnat eller ansett sig böra utnyttja lärdomarna. Han har liksom homerologerna sökt sanningar om den stora Diktarens, den oftast ogenomträngliga Diktargruppens avsikter och källor och försökt att med sina egna författarinstruments hjälp ge bilder av hur det kunde ha varit. Han är emellertid nyktert medveten om att de resultat som består eller äger värde längst är den lugna och språkkunniga forskarens: filologens och arkeologens."

Gustav Sandgren slutligen har två böcker i görningen, en andra volym *Skymningssagor* och en roman "av folklig typ om den sjungande unga flickan i jazzåldern — en bok som är lättillgänglig och öppen för alla som en nytalkad dansbana en lördagskväll".

*

BLAND DE KLASSIKER som *Herbert Tingsten* i sin artikel i tisdags om Gamla och nya böcker efterlyste i bokhandeln var *Amiels Dagbok*. Den kommer till hösten på Wahlström & Widstrand, med Hans Ruin som utgivare.

*

SEPTEMBERNUMRET av BLM innehåller mycket annat av intresse utom Eyvind Johnsons romankapitel. *Bernard Shaw* berättar om sina minnen av Wells. *Willy Strzelewicz* drar några paralleller mellan det andliga klimat som förutsatte Heideggers existentialism och det som är grundvalen för Sartres; de torde kunna och torde komma att diskuteras av sartriterna. *Stig Ahlgren*, som skall ge ut madame de Sévignés brev i höst, har en essä om henne. *Rabbe Enckell* erinrar — med rätta — om den finländska 20-talsmodernism som yngre svenska diktuttolkare tycks ha glömt bort (en liknande erinran förekommer också i senaste numret av Nya Argus, där *Rolf Parland* skriver förstående om Erik Lindegren). Det finns färska litteraturbrev från Amerika, Österrike och Danmark, och slutligen publicerar *Knut Jaensson* en gedigen essä om Fridegård. Den som i det sammanhanget önskar rekapitulera Lars Hårds tillkomsthistoria kan gå till den årsbok, *Kasberget*, som just utgivits av elevförbundet vid Väddö folkhögskola; där finns tryckt ett föredrag av Fridegård, "Varför jag skriver".

T. J—n

DÅLIG SOCIOLOGI.

Den finländske professorn *Rafael Karsten* har under beteckningen *Huvuddragen av sociologiens historia* (Natur och Kultur, 6:50) publicerat ett alltigenom underhaltigt arbete; av något misstag har utgivningen skett med understöd av medel som Finlands riksdag beviljat. Boken behandlar i huvudsak icke det uppgivna ämnet, utan utgör till större delen en elementär översikt över äldre statsteorier. Av sociologer i egentlig mening behandlar författaren endast några få, såsom Durkheim, Giddings och Steffen. Nästan otroligt är att en rad av sociologins ledande män, såsom Max Weber, Hobhouse och Thomas — för att icke tala om de många lysande socialpsykologerna — helt förbigås. Notiserna om den moderna antropologin innehåller bl. a. en ytterligt svag kritik av Malinowskis grundläggande arbeten, medan Ruth Benedict, Margaret Mead och andra inte ens blir nämnda. Referaten och reflexionerna står nästan genomgående på samma låga plan som planläggningen och kompositionen. Genom en usel korrekturläsning har fulländning i fråga om undermålighet uppnåtts.

H. T—n

HJÄRTLÖST

En grevinna i 70-åren, en tosig trasfröken som lider av kleptomani, är huvudpersonen i *Jascha Golowanjuks* tionde bok på tio år, *Den heliga lögnen* (Wahlström & Widstrand, 9:50). Det förebärs att författarens unge alter ego dras till den gamla damen av något slags psykologiskt intresse. Han tycks dock ha alltför lätt att instämma i sina släktingars hjärtlösa flin åt hennes tokigheter. Läsarens behållning av allt pratet

Ny roman av
Viveka Starfelt

SKÄRVAN I ÖGAT

är en äktenskapsroman förlagd till skandinaviska konstnärskretsar i Paris. Den unga hustrun är svårt psykologiskt uppriven efter ett tidigare olyckligt äktenskap, och romanen skildrar med fin psykologi hur hon med sin förstående makes hjälp så småningom återvinner själslig hälsa.

"Klok och fin och mycket läsbar."
Ivar Harrie i Expressen

7:50

BONNIERS

BLM *Bonniers Litterära Magasin*

Ledande svenskt litteraturforum —

Septembernumret innehåller:
Johannes Edfelt: Skuggor i augusti. Dikt
Eyvind Johnson: Poseidon. Ur en roman
Stig Sjödin: Tre miniatyrer. Dikter
Lars Englund: Sju kärleksdikter
Knut Jaensson: Lars Hård
Stig Ahlgren: Den stora brevskriverskan
Åke Gustafsson: Rymden och människan

med internationella utblickar —

Likaså i septembernumret:
George Bernard Shaw: H. G. Wells sådan jag kände honom
Rabbe Enckell: Lyrisk modernism
Willy Strzelewicz: "Att leva farligt". Anmärkningar till existentialismen
Alfred Kazin: Brev från Amerika
Oskar Maurus Fontana: Brev från Wien
Carl Johan Elmquist: Brev från Danmark

1:25

Kommentarer · För boksamlaren · Bokrecensioner · Nya utländska böcker

Ekot av Max Picards röst
når över världen på
franska,
tyska,
engelska,
italienska,
holländska,
tjeckiska
och i dag
även på
svenska

HITLER INOM OSS SJÄLVA

Vem är då denne Max Picard?

En läkare som "tröttnat på kroppar", en filosof, diktare och människovän. Från hela världen vallfärdar människor till hans villa vid Lugano.

6:—

NATUR och KULTUR

"ett oförskämt och festligt gott humör
över dessa sentimentala och galanta äventyr i Dordagnedalen."
Ivar Harrie

Torkel Siwertz
med företal av
Sigfrid Siwertz

Kär i Peyraguet

"Vaken i ögat, kvick och fräck i målföret, med spelande rika associationer irrar han omkring i tillvaron som konnässör på vyer och viner, kvinnor och tokigheter.

Sigfrid Siwertz behöver inte skämmas över sin brors författarskap — det har blivit *en rolig bok med den förfinade amatörens otvungna charm, en upplevelse* av Frankrike."
Ivar Harrie
(Expressen)

8:50 HÖKERBERGS 8:50

"Vår förnämste konstkritiker"
säger *Birger Bæckström* i Handelstidningen om

ERIK BLOMBERG

i anledning av hans senaste bok

Från Josephson till Picasso

Pris 9:50

Från Josephson till Picasso är en ovanligt väl genomtänkt bok, full av givande synpunkter. Den är också en ovanligt välskriven bok.
Birger Baeckström i Göteborgs Handelstidning.

★

... Här har Erik Blomberg tillverkat och satt i vår hand fint differentierade verktyg vid vågstycket att bedöma konst.
K. A. Arvidsson i Aftontidningen.

★

Erik Blomberg är... en pionjär för det sociologiska betraktelsesättet på konsten...
Han är inte bara i besittning av en överlägsen kritisk metod utan också av den lidelsefulle konstnärens slagruta och känsla för det ursprungliga, det individuella och äkta. Han behärskar både marxismens och psykoanalysens metoder, och han är den ende i vårt land som kan använda sig av dem på ett sådant sätt att de inte undanskymmer upplevelsen av det individuella konstverkets egenart. ...han har också en poets intuition och medskapande förmåga, han kan se ett konstverk både som omistligt smycke och som signifikativ detalj i ett större, oerhört komplicerat sammanhang. Han är inte endast en förmedlare av perspektiv utan också av det obundna skådandets fria lust. ...de fint nyanserade omdömena och utmejslade karakteristikerna är i sig själva en konstnjutning av högsta klass.
Erik Lindegren i Stockholms-Tidningen.

...Erik Blombergs bok är en mycket stimulerande läsning. Den öppnar perspektiv och är rik på givande och självständiga synpunkter.
Yngve Berg i Dagens Nyheter.

★

Erik Blomberg är för närvarande vår mest betydande konstkritiker. ...utomordentligt fängslande konstnärsporträtt. ...Allt är av största intresse, ingenting lämnar en likgiltig.
Gunnar Gunnarson i Folkviljan.

★

...Förvisso är denna Erik Blombergs essaysamling en av de intelligentast skrivna, mest tankeväckande och i stil och anda mest sobra böcker om nutida konst, som utkommit här i Norden.
Torsten Svedfelt i Aftonbladet.

★

...så målar Blomberg konstnärsporträtt som i språkets skönhet och tankarnas rikedom röjer den skapande konstnären.
Emy Melin i Arbetaren.

★

...den yppersta konstkritiker vi för närvarande äger i detta land...
Nils Beyer i Morgontidningen.

Wahlström & Widstrand

© Tingstensamlingen
Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.